

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/polskie-panstwo-podziem/77743,Kotwica-Polski-Walczacej.html>

ARTYKUŁ

Kotwica Polski Walczącej

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: ROKSANA SZCZYPTA-SZCZĘCH 20.03.2022

20 marca 1942 r. warszawiacy mijający cukiernię Lardellego zobaczyli na słupku ogrodzenia stylizowany znak kotwicy. Pojawił się wtedy po raz pierwszy, by na trwałe stać się symbolem Polski Walczącej.

„Już od miesiąca na murach Warszawy rysowany jest znak kotwicy. Rysunek kotwicy jest robiony tak, że jego górna część tworzy literę «P», zaś część dolna – literę «W». [...] znak kotwicy opanował stolicę i jest prawdopodobne, że rozpowszechni się po całym kraju. Niech idzie w świat!”

- podano w „Biuletynie Informacyjnym” AK z 16 kwietnia 1942 r. Ten, który pojawił się przy cukierni namalował harcerz Aleksy Dawidowski i jak każdy kolejny, wykonany został z zachowaniem zasad konspiracji.

Pierwszy znak kotwicy w okupowanej Warszawie, umieszczony na werandzie cukierni Lardellego (zdjęcie z okresu wojny)

Symbol nadziei Polaków na zwycięstwo został upowszechniony przez młodzież z Organizacji Małego Sabotażu „Wawer”, podległej Biuru Informacji i Propagandy KG AK. Od wiosny 1942 r. znak zaczął się pojawiać w przestrzeni publicznej Warszawy.

Konspiracyjny konkurs

Monogram liter „P” i „W” nie był dziełem przypadku. Dla opracowania własnego, konspiracyjnego znaku Polski Walczącej w Biurze Informacji i Propagandy Okręgu Warszawa AK powołano w styczniu 1942 r. konkursowe jury. Tworzyli je Czesław Michalski „Jankowski” (przewodniczący), Aleksander Kamiński „Hubert” (redaktor naczelny „Biuletynu Informacyjnego” AK), Maria Straszewska „Emma” (członek redakcji pisma) i Anna Smoleńska „Hania” (sekretarz jury).

Do komisji trafiło 27 propozycji, spośród których wybrano dwie. Obok kotwicy rozważano także projekt skrzyżowanych mieczy grunwaldzkich. Ostateczny wybór jury padł jednak na kotwicę, o czym konspiracyjne kręgi poinformowano 16 kwietnia 1942 r., we wspomnianym czasopiśmie.

Pierwsza strona „Biuletynu Informacyjnego” z 16 kwietnia 1942 roku z artykułem o kotwicy

Pogrzeb gen. Tadeusza Komorowskiego ps. „Bór” na cmentarzu w Londynie, 2 września 1966 r. Fot. z zasobu

Anna Smoleńska „Hania”

Ponieważ konkurs został przeprowadzony z zachowaniem zasad konspiracji, trafiające do jury prace były podpisywane pseudonimami. Dopiero później ustalono, że współautorką zwycięskiego znaku była Anna Smoleńska „Hania”, córka chemika prof. Kazimierza Smoleńskiego. Zarówno jej ojciec, jak i reszta rodziny działała w konspiracji.

Współautorką zwycięskiego znaku była Anna Smoleńska „Hania”. Gestapo aresztowało ją z całą rodziną 3 listopada 1942 r. Z Pawiaka jeszcze w listopadzie 1942 r. przetransportowana do niemieckiego KL Auschwitz, gdzie zmarła 19 marca 1943 r.

Anna do podziemnego harcerstwa wstąpiła na początku 1942 r. Była instruktorką hufca Ochota, studentką historii sztuki na tajnym Uniwersytecie Warszawskim, jedną z kolportererek „Biuletynu Informacyjnego” AK i łączniczką oddelegowaną do utrzymywania kontaktów z rodzinami aresztowanych. Gestapo aresztowało ją z całą rodziną 3 listopada 1942 r. Anna początkowo osadzona na Pawiaku, w listopadzie 1942 r. została przetransportowana do niemieckiego obozu koncentracyjnego Auschwitz. Zmarła 19 marca 1943 r.

**Warszawa, Cmentarz Wojskowy
na Powązkach, 1996.
Płaskorzeźba Chrystusa
Ukrzyżowanego i znak Polski
Walczącej, tzw. kotwica,
wymurowany z cegieł. Widoczny
napis „Przywódcy Podziemnego
Państwa Polskiego - walczyli o
wolną Polskę”. Ze zbiorów
Narodowego Archiwum
Cyfrowego (autor: Grażyna
Rutowska)**

Anna Smoleńska. Fot. Wikimedia Commons/domena publiczna (źródło: Stanisław Broniewski, *Całym życiem. Szare Szeregi w relacji naczelnika*, Warszawa, 1983)

„Wawer” w akcji

Symbol odzwierciedlający nadzieje Polaków na zwycięstwo zawdzięczał upowszechnienie członkom kadrowej, młodzieżowej Organizacji Małego Sabotażu „Wawer”, organizacyjnie podlegającej Biuru Informacji i Propagandy KG AK. W 1942 r. było to około 200 osób. Dzięki nim od wiosny 1942 r. znak zaczął się pojawiać w przestrzeni publicznej całej Warszawy – na murach, płotach, tablicach ogłoszeniowych, słupach elektrycznych, przystankach tramwajowych, a w postaci stempli nawet na egzemplarzach okupacyjnej gazety.

„Malowaliśmy właśnie kotwicę wieczorem, na ul. Myśliwieckiej. Trzymałem kubek z farbą, a kolega malował. Akurat wtedy nadeszła starsza kobieta, na którą «obstawa» nie zwróciła większej uwagi. Podeszedłszy bliżej, wrzasnęła nagle: *Was machst du hier?!* Malujący znak, w swej obronie, po prostu machnął pędzlem zanurzonym w farbie i ją pomazał. Wtedy, oczywiście – krzyk! Tak się złożyło, że właśnie nadjechał samochód z jakimiś Niemcami, którzy naturalnie zareagowali na jej krzyki i wyskoczyli do nas z pistoletami. W tej groźnej sytuacji, zgodnie z ustalonymi zasadami przeprowadzania akcji, grupa «malarzy» jak najszybciej «wycofała się bez strat»”

– opisał Eugeniusz Tyrajski.

Znak Polski Walczącej przetrwał czas okupacji. Od 2014 r. jest chroniony z mocy ustawy.

**Warszawa, Cmentarz Wojskowy
na Powązkach, 1997. Kwatera
Batalionu AK „Zośka”. Widoczny
znak Polski Walczącej, tzw.
kotwica, oraz symbol Grup
Szturmowych Szarych Szeregów.
Ze zbiorów Narodowego
Archiwum Cyfrowego (autor:
Grażyna Rutowska)**

COFNIJ SIĘ